

Sosyal Hizmet Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Önemi

Ecem Naz Nazlier¹

Gizem Akoğlu²

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2018.018

Makale Geçmişi

Geliş tarihi 21.03.2018

Kabul 13.07.2018

Anahtar Sözcükler

Sosyal hizmet eğitimi

Yaratıcı drama

Sosyal hizmet beceri ve değer temeli

Öz

Sosyal hizmet, insanın değerini göz önüne alan insan hakları ve sosyal adalet ilkesi çerçevesinde mikro, mezzo ve makro düzeyde çalışmalar yapan uygulamalı bir disiplin ve meslektir. Sosyal hizmet eğitimi bilgi, beceri ve değer temeline dayanmaktadır. Yaşa ve öğren metoduna dayanan yaratıcı drama ise sosyal hizmet eğitiminde sosyal hizmet beceri ve değerlerinin kazandırılmasında bir yöntem olarak kullanılabilir. Yaratıcılığı ve iletişim becerilerinin gelişimini de hedefleyen yaratıcı drama, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki müdahalelerinde adeta onlara yol gösterici bir rehber niteliğindedir. Günümüzde yaratıcı drama bazı üniversitelerin sosyal hizmet lisans bölümlerinde seçmeli ders olarak verilmektedir. Yaratıcı dramanın sosyal hizmet eğitiminde yaygınlaştırılmasının öğrencilerin hem kişisel hem de mesleki gelişimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

The Importance of Creative Drama in Social Work Education

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2018.018

Article History

Received 21.03.2018

Accepted 13.07.2018

Keywords

Social work education

Creative drama

Social work skills and values

Abstract

Social work is an applied discipline and profession that engages in micro, mezzo and macro level work within the framework of human rights and social justice principles that take human value into consideration. Social work education is based on knowledge, skills and value. The creative drama based on 'live and learn' method can be used as a method of gaining social work skills and values in social work education. The creative drama, which also targets the development of creativity and communication skills, is a guide in the professional interventions of social workers. Nowadays, creative drama is offered as an elective course in social work undergraduate departments of some universities. The spread of creative drama in social work education is thought to contribute to the personal and professional development of the students.

1 Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, E-posta: ecemnazlier@gmail.com

2 Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, E-posta: akogluzem@gmail.com

Giriş

Yaratıcı drama, gerçek dünya ve yaşantılardan yola çıkarak yeni bir kurgusal dünya oluşturmayı ve imgeleri algılama, anlama ve paylaşma eylemlerini içerir. Yaratıcı drama uygulamaları her yaş grubu insanla gerçekleştirilebilir. Araç, gereç ve metne dayalı olmadan kendiliğindenlik, şimdi ve burada ilkesi ve –miş gibi yapabilme özellikleriyle canlandırmanın gerçekleştirilmesi sağlanır. Yaratıcı drama katılımcı merkezlidir ve kişilerin gönüllülük esasına bağlı katılımını içerir.

Sosyal hizmet eğitimi içinde kullanılabilen farklı disiplinlerden biri olan yaratıcı drama, sosyal hizmet beceri ve değerlerinin sosyal hizmet öğrencilerine kazandırılmasında önemli bir role sahiptir. Bu bilgiden hareketle yaratıcı drama, sosyal hizmetin de bilgi, beceri ve değer temelinde yer alan mesleki uygulama ve duruşun öğrenciye aktarımında önemli bir araçtır.

Bu çalışma; ilgili alanyazındaki yaratıcı drama, sosyal hizmet mesleğinin beceri ve değer temeli ve yaratıcı drama ile sosyal hizmetin ortak çalışma alanları ve ilişkisi konularında yapılan araştırmalar, bilimsel makale, kitap ve bildiriler temel alınarak gerçekleştirilmiştir. İlgili literatürdeki veriler, doküman analizi yöntemi ile taranmıştır. Doküman analizi yapmanın amacı, araştırılması hedeflenen konuları içeren olgu ve olgular hakkında bilgi edinerek bu bilgilerin analiz etmektir. Bu çalışmanın amacı, yaratıcı dramanın sosyal hizmet eğitimindeki önemi konusunda farkındalık oluşturmaktır.

Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları

Yaratıcı drama, uygulamalı bir disiplin olarak tanımlanabilir. Yaratıcı dramanın kuramsal bilgi temelini olması, kendine özgü tekniklerinin varlığı ve konu ile ilgili araştırmaların yapılması onun bilimsel bir alan olduğunun da göstergesidir (San, 2006; Akt., Başbuğ, 2006). Yaratıcı drama aynı zamanda sanatsal bir alandır. Bir başka deyişle özgünlüğün ve yaratıcılığın oluşturduğu bazı tekniklerin kullanıldığı sanatsal etkinliklerdir. Yaratıcı drama tiyatro yapmaktan farklıdır ancak tiyatro ve eğitim alanından beslenmektedir. Yazılı bir metne bağlı olmaksızın uygulanması ve sonuca değil sürece odaklanması onu tiyatrodan ayıran en önemli özelliklerdir.

Yaratıcı drama tanımlanırken drama sözcüğünün önünde kullanılan yaratıcı sözcüğünün bilerek kullanıldığı ifade edilmektedir. Bu durum şu şekilde açıklanmaktadır: “Önceden yazılmış bir metin olmaksızın, katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, öznel anıları ve bilgilerine dayanarak oluşturdukları eylem durumları, doğaçlama ve canlandırmalar yanını kapsar” (San, 1998; Akt., Adıgüzel, 2006, s. 21). Adıgüzel (2017) ise, yaratıcı dramayı şu şekilde ifade etmektedir:

Yaratıcı drama, bir grubu oluşturan üyelerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak bir amacın, düşüncenin doğaçlama, rol oynama vb. tekniklerden yararlanılarak canlandırılmasıdır. Bu canlandırma süreçleri, deneyimli bir lider/eğitmen eşliğinde yürütülürken kendiliğindenliğe (spontaniteye), şimdi ve burada ilkesine, -miş gibi yapmaya dayalıdır ve yaratıcı drama, oyunun özelliklerinden doğrudan yararlanır. (s. 41)

Yaratıcı drama, bireylerde estetik bir sanat anlayışı oluşturması sebebiyle eğitim alanı, yaşantının ortaya çıktığı süreci açıklaması ile disiplin ve bireylere bilgi, duygu ve devinimleri kazandırması sebepleriyle öğretim yöntemi olarak betimlenmektedir (Üstündağ, 1996; Akt., Ulubey ve Toraman, 2015, s. 197). Yaratıcı drama tanımlanırken literatürde kimi zaman farklı kavramların da kullanıldığı dikkat çekmektedir. Yaratıcı drama, eğitimde drama, eğitici drama ve eğitsel drama

kavramları birbirinin yerine kullanılabilmekte ve aynı anlamı karşılamaktadır. Türkiye’de yaygın kullanım ise ‘Eğitimde Yaratıcı Drama’ şeklindedir (Adıgüzel, 2017, s. 48-50).

Yaratıcı drama kavram ve sürecini tam anlamıyla anlayabilmek için yaratıcı dramanın bileşenlerini ve amaçlarını bilmek gerekmektedir. Kendiliğindenlik, şimdi ve burada, -mış gibi yapmak kavramlarını içerisinde barındıran yaratıcı dramanın temel bileşenleri şu şekildedir: Lider/ öğretmen/öğretmen, konu-tema, teknikler (doğaçlama, rol oynama vb.), grup, yaşantı-tecrübe, yaratıcı dramaya uygun bir mekân (çalışma ortamı) ve canlandırma.

Yaratıcı drama etkinliklerinde liderin rolü oldukça önemlidir. Dramada lider, grup üyelerinin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri ortamı yaratmalıdır. Grup üyelerinin dramatik oyunlarla, rahat davranışlar içerisinde duygularını ve düşüncelerini keşfetmelerine ve ifade etmelerine olanak sağlamalıdır. İyi bir lider, sorumluluk sahibi, anlayışlı ve iyi bir gözlem becerisine sahip olmalıdır (Ezer ve Ulukaya, 2017, s. 157). Atölye süreci öncesinde lider gerekli hazırlıkları yapmalıdır. Gerektiği noktalarda grup dinamiğinin sürekliliği için grup sürecine müdahalede bulunmalıdır. Lider, grup üyelerine gerekli yönlendirmeleri yapar ancak grup üyeleri bu yönlendirmeler dışında tamamen özgürdür.

Yaratıcı dramada konu, katılımcıların daha önce deneyimledikleri birçok durumu ifade edebilir. Üyelerin daha önce yaşadığı durumlar, hayalleri, bir gazete haberi, herhangi bir edebi metin, anı, fotoğraf vb. yaratıcı dramanın konusu olabilir. Konu çalışma öncesinde seçilmeli ve seçilen konu grubun özelliklerine uygun olmalıdır. Belirlenen amaç doğrultusunda seçilen konu çeşitli teknikler kullanılarak uygulanır. Yaygın olarak kullanılan teknikler rol oynama, doğaçlama, donuk imge, fragman tekniği şeklindedir. Yaratıcı dramada doğaçlama ve rol oynamanın yanı sıra “geriye dönüş, rol içinde yazma, öğretmenin role girmesi, görüşmeler, öğretici oyunlar vb.” gibi farklı teknikler de kullanılmaktadır (Adıgüzel 2006, s. 26).

Yaratıcı dramanın en önemli bileşenlerinden biri de gruptur. Yaş, cinsiyet, ilgi alanları ve grup üyelerinin ihtiyaçları drama içerisinde dikkate alınmalıdır. Gruplar oluşturulurken grup çalışmasına uygunluk ve bireylerin gönüllü katılımları oldukça önemlidir (Aral ve diğerleri, 2000; Akt., Ezer ve Ulukaya, 2017, s. 157). Grup üyeleri, grup yaşantısı ve gerçek yaşantıları arasında bağlantı kurarlar ve kendi yaşam deneyimlerini de yaptıkları canlandırmalarda sürece katarlar. San (1990) yaratıcı drama çalışmalarını, yaşam durumlarındaki dramatik anların grup içi etkileşim süreçleri içinde yaratılması, bir ayna tutulması olarak tanımlamaktadır (Akt., Adıgüzel, 2006, s. 22). Adıgüzel (2017, s. 78) drama gruplarında birlikte yaratma, üretme ve paylaşma süreçlerinin yaşandığını ifade etmektedir.

Yaratıcı dramanın bileşenlerinden bir diğeri de mekândır. Drama çalışmalarının uygulanabileceği mekânın seçiminde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar; mekânın gürültüden uzak, güvenilir, drama çalışmalarının yapılmasına uygun, kişilerin rahatça hareket edebilecekleri şekilde düzenlenmesidir.

Yaratıcı drama çalışmaları temelde 3 aşamada yürütülür. Bu aşamalar hazırlık-ısınma, canlandırma ve değerlendirme olarak sınıflandırılır. Hazırlık-ısınma aşamasında amaca uygun aktiviteler kullanılarak grup canlandırma aşamasına hazırlanır. Bu aşamada duyu organlarının harekete geçirilmesi amacıyla çoğu zaman oyunlardan yararlanır. Canlandırma aşaması ise grup üyelerine hedeflenen doğrultuda kazanımları edindirmeyi amaçlar. San (2001), yaratma ve hayal etme boyutlarının canlandırma içerisinde yer aldığını ifade etmektedir (Akt., Ezer ve Ulukaya, 2017, s. 156). Böylece grup üyelerinin hayal gücünün gelişmesi ve duruma ilişkin farkındalık kazanmaları

sağlanabilir. Değerlendirme aşamasında ise lider grup üyelerine çeşitli sorular sorarak veyahut bazı etkinlikler düzenleyerek grup üyelerinden süreci değerlendirmelerini istemektedir. Bu sorular ve etkinlikler, katılımcıların önceden belirlenen kazanımına ulaşıp ulaşmadıklarını ölçer nitelikte olmalıdır. Lider değerlendirme aşamasında gruba verilmek istenen kazanımın verilip verilmediğini ölçer ve böylece sürecin başarılı geçip geçmediği, amacına ulaşıp ulaşmadığı belirlenmiş olur.

Yaratıcı drama, amaçları ve kazanımları olan bir alandır. Yaratıcı dramanın genel amacı, çocukların, ergenlerin ve gençlerin canlandırma aracılığıyla, bir bilinçlendirme ve kültürlenme süreci içerisinde, her alanda yaratıcı, kendini tanıyan, kendine yetebilen, çevresiyle iletişim kurabilen ve bunu geliştirebilen, ifade gücü artımış, imgesel düşünebilen, estetik kaygı, demokratik tutum ve davranışları gelişmiş bireyler yetiştirmek olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2017, s. 63). Yaratıcı dramanın en önemli amaçlarından bir diğeri ise sosyal öğrenme, sosyalleşmedir (San, 2006; Akt., Başbuğ, 2006, s. 114).

Yaratıcı dramanın diğer alt amaç ve kazanımları; eleştirel düşünme, yaratıcılığı artırma, kendine güven ve karar verme becerileri, hayal gücü, duygu ve düşünceleri geliştirme, empati yapabilme, iletişim becerilerini artırma, farklı olay ve durumları deneyimleyebilme, problem çözme becerilerinin ve doğru davranışların kazandırılması, istenmeyen durumlarla nasıl baş edilebileceğinin öğrenilmesi şeklinde-dir (Üstündağ, 1988; Akt., Ezer ve Ulukaya, 2017, s. 153). Bu amaçlar ve kazanımlar ilerleyen bölümlerde sosyal hizmet mesleği açasından da incelenecektir.

Sosyal Hizmet Disiplininin Beceri ve Değer Temeli

Sosyal hizmet mesleğinin ve disiplininin bilgi, beceri ve değer temeli olmak üzere üç temel sac ayağı vardır. Mesleki çalışmalar; insan hakları, sosyal adalet, farklılıklara saygı temelinde yürütölmekte ve bu kavramlar sosyal hizmet eğitiminde önemli bir yere sahip olmaktadır.

Sosyal hizmet eğitiminde beceri gelişimi iki temel bileşeni içermektedir:

1. Var olan becerileri belli bir temele dayandırma, pekiştirme, güçlendirme ve keskinleştirme
2. Yeni becerileri fark etme, anlama ve geliştirme (Thompson, 2013, s. 126).

Bu bilgilerden hareketle müracaatçıyla sağlıklı bir iletişim kurabilme ve karşı tarafın sorunlarını anlayabilmenin ilk koşulu kendini tanımadır. Sosyal hizmet eğitiminde becerilerin kazandırılması, kişinin kendilik bilincinin, empati becerisinin gelişmesine ve öz farkındalığının arttırılmasına yardımcı olur.

İyi bir sosyal hizmet müdahalesi için sosyal hizmet öğrencilerinin eğitimi sırasında iletişim becerilerini geliştirmeleri gerekir. İletişim becerileri, duyguları ifade etme noktasında sözel ve sözel olmayan biçimleri içermektedir. Thompson (2013, s. 127) sosyal hizmet uzmanlarının olumlu bir etki için kendi beden dillerini kullanmalarının yanı sıra, sözsüz iletişimi de başarılı bir biçimde okuyabilmeleri gerektiğinden bahsetmektedir.

Sosyal hizmet mesleği ve disiplininin müdahale aşamasında yararlandığı diğer bir beceri analitik düşünme becerisidir. Analitik düşünme, yaratıcılığı ve eleştirel düşünmeyi temel alır. Sosyal hizmet müdahalelerinde her bireyin biricikliğinden hareketle, bireylere farklı çözüm yolları bulunmalıdır. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının vakaları çözümlerken standartlaşmış, tek tip çözümler bulmak yerine yaratıcılık becerilerini kullanmaları gerekmektedir.

Sosyal hizmet müdahale süreci; olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurarak bireylere sorun çözme becerilerinin kazandırılması ve bireylerin güçlendirilmesi süreci olarak düşünülebilir. Sosyal hizmet müdahalesi, müdahale süreci boyunca tarafsızlığın sürdürülmesi, müracaatçı ve sosyal hizmet uzmanı arasında güvenli ilişkinin geliştirilmesi, problemin anlaşılıp çözümlenmesi, neyin doğru neyin yanlış olduğunun süreç boyunca sorgulanması ve problemlerle baş edebilmek için stratejiler geliştirilmesini içerir.

Sosyal hizmetin diğer bir sacayağı olan değer temeli, geleneksel değerler ve özgürleştirici değerler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geleneksel ve özgürleştirici değerler birbirinden ayrı düşünülmemeli, aksine birbirinin tamamlayıcısı olarak değerlendirilmelidir. Özgürleştirici değerler 1960'lı yıllardan itibaren ortaya çıkmış olup, radikal sosyal hizmetin gelişmesini sağlamış ve sosyo politik bağlamda da ayrımcılık karşıtı uygulamanın temellerini oluşturmuştur. Özgürleştirici değerler temelinde; güç, eşitsizlik, sosyal adalet gibi konular gündeme gelmiştir (Thompson, 2013, s. 170). Özgürleştirici değerler, bireyin sorun ve ihtiyaçlarının sadece birey özelinde değil, toplumdaki yapısal eşitsizliklerle de alakalı olabileceğini gündeme getirmiştir.

Sosyal hizmet eğitiminde geleneksel ve özgürleştirici değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda; kişilere saygı duyan, müracaatçıya kendi kaderini tayin hakkı tanıyan, sosyal adaleti ve eşitliği önemseyen, müracaatçıyı güçlendiren ve yargılayıcı olmayan tutum içindeki sosyal hizmet uzmanları alana daha büyük katkılar sağlayacaklardır.

Sosyal Hizmet Eğitiminde Yaratıcı Drama

Sosyal hizmet; birey, grup ve politika düzeyinde çalışmalar yapan, çalıştığı birey ya da grupların güçlendirilmesini, baş etme kapasiteleri ile kendi kendine yeterliliklerinin artırılmasını hedefleyen, değişim ve gelişim odaklı uygulamalı bir meslektir. Truell (2014) sosyal hizmeti şu şekilde tanımlamaktadır: “Sosyal hizmet, sosyal değişimi ve gelişimi, toplumsal bağlılığı ve insanları güçlendiren (ekonomik, politik, sosyal, eğitimsel, cinsiyet ya da ruhsal yönlerden, birey ve cemiyetleri geliştiren) ve özgürleştiren uygulama temelli meslek ve akademik disiplindir.” (Artan, çev. t.y.)

Sosyal hizmet eğitimi, bu gelişim ve değişimi sağlaması açısından oldukça önemlidir. Sosyal hizmet eğitiminin temellerini bilgi, beceri ve değer temeli oluşturur. Bilgi temeli, dört yıllık lisans eğitimi boyunca kuramsal ve teorik bilgiler doğrultusunda sosyal hizmet öğrencilerine verilir. Kuramsal bilgiyi alan öğrenciler bu bilgileri beceri ve değer temeli eğitimi ile de birleştirerek alanda uygulamalarını yapar. Bu gerekli beceri ve değerlerin kazandırılmasında sosyal hizmet eğitimi içinde farklı disiplinlerden yararlanılabilir.

Yaratıcı drama ise bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışları kazandırma konusunda önemli bir öğretim yöntemidir. Yaratıcı dramanın yaşanılan süreci betimleme, açıklama ve kontrol edebilme imkânlarıyla bireylerin gelişimine katkı sağladığı düşünülmektedir (Üstündağ, 1998, s. 30). Yaratıcı drama, - katılımcıların yararı için oluşturulan dramatik tecrübeler - rol oynama, rol analizi ve iş birliği içerisinde çalışma gibi aktiviteler aracılığıyla kişilerin duygusal kontrolünü gerektiren yaratıcı görevler içerisinde sürece katılımları için kişilere fırsat sağlamaktadır (Freeman, Sullivan ve Fulton, 2003, s. 131).

Yaratıcı drama çalışmalarının hem örgün öğretimde hem yaygın eğitimde kullanımı her geçen gün artmaktadır. Yaratıcı drama, eğitimde öğrencinin aktif katılımını destekleyerek bedenini

ve duyu organlarını harekete geçirebilmesine katkı sağlar. Bu kimi zaman ders ortamında öğrenme ve öğretme sürecinde, kimi zaman ise bir kurs ortamında gerçekleştirilebilir. Böylece öğrenci, öğrenme sürecinde etkin konuma gelmektedir. Öğrenci kendi yaptığıyla öğrenirken bir yandan da duyu organlarını harekete geçirmekte, olay ya da durumları yaşayarak deneyimlemektedir (Üstündağ, 1988, s. 59; Akt., Üstündağ 1998, s. 29). Yaratıcı drama, yaşa ve öğren (live and learn) metodunun temelini inşa eder (Ezer ve Ulukaya, 2017, s. 152). Yaratıcı dramanın, öğrencilerin diğer insanlarla olan ilişkilerinde, nasıl hareket edecekleri ve nasıl düşüneceklerini değiştirme noktasında onlara katkısı vardır (Akt., Önalın-Akırat, 2006, s. 50). Yaratıcı drama süreci, öğrencilerin özgüvenlerini ve cesaretlerini artırma noktasında da öğrenciye katkı sağlar. Ayrıca canlandırma sürecinde öğrencilerin yaşadıklarını hissederek öğrenmelerini sağlar. Böylece hem diğer bireylerin davranışlarını gözlemleyerek hem de kendi davranışlarının farkına vararak öğrencilerin gelişimleri desteklenir (Akt., Ulubey ve Toraman, 2015, s. 197).

Sosyal beceriler; bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinde öğrenme, soru sorma, kendi ihtiyaçlarını dile getirme ve diğer insanların istekleriyle ilgilenme, insanlarla etkili zaman geçirebilme, arkadaşlık kurma, kendi haklarını koruma ve diğer insanların haklarını ihlal etmeme gibi her bireyin sahip olması gereken becerilerdir (Dowd ve Teirney, 2005; Akt., Namdar ve Çamadan, 2016, s. 561). Metinnam (2012)'a göre yaratıcı drama uygulamaları grup halinde gerçekleştirilir ve pek çok kazanımın elde edilmesinde grup çalışması büyük ölçüde etkilidir (Akt., Namdar ve Çamadan, 2016, s. 560).

Sosyal hizmet uzmanlarının, çalıştığı gruplar genellikle dezavantajlı olarak da tanımlanabilecek, görece ihtiyaç ve sorunları olan insanlardır. Müracaatçı ve sosyal hizmet uzmanı arasındaki ilişkinin niteliği iyi bir iletişim kurulmasına bağlıdır. Yaratıcı drama, sosyal hizmetin de temel aldığı farklılıklara saygı, ayırım yapmama, kendi kaderini tayin hakkı gibi müracaatçı ile iletişimdeki önemli noktalara ilişkin değerlerin kazandırılmasında etkilidir. Bu değerlerin yanı sıra empati, kendini tanıma, farkındalık oluşturma, kendine güveni artırma, sosyalleşme, problem çözme, yaratıcılık, duygusal ifade ve duyguların kontrolü, karar verme gibi beceriler de yaratıcı drama eğitimi ile pekiştirilebilir. Literatürde yaratıcı dramanın beceri gelişimine etkisi konulu çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Literatür taraması sırasında incelenen çalışmaların sonuçları, yaratıcı drama eğitiminin bireylere iletişim becerileri noktasında katkı sağladığını ve atölyeler sonunda katılımcıların iletişim becerileri düzeylerinde anlamlı değişimler olduğunu göstermektedir (Yüksel Şahin, 1997; Akoğuz, 2002; Afacan ve Turan, 2012).

Sosyal hizmet alanında yaratıcı drama uygulaması ile ilgili çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet alanında yapılan birkaç çalışma şu şekildedir:

Altınova ve Çiftçi (2013)'nin sosyal hizmet öğrencileriyle yapmış olduğu yarı deneysel çalışmada, yaratıcı drama uygulamasının sosyal hizmet bölümünde öğrenim gören öğrencilerin kendilerini ifade etme becerileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yaptıkları 12 haftalık yaratıcı drama uygulaması sonucunda öğrencilerin kendilerini tanıtırken cümle ve sözcük sayılarının arttığı, kendini ifade etme, kendine ait farkındalık oluşturma ve kendini tanıma düzeylerinin geliştiği bilgisine ulaşmışlardır. Çiftçi ve Altınova (2017) yaptıkları diğer bir çalışmada ise yaratıcı dramanın sosyal hizmet öğrencilerinin iletişim becerilerine etkilerini araştırmışlardır. 12 oturumluk uygulama sonucunda öğrencilerin iletişim beceri düzeylerinde anlamlı bir artış gözlemlenmiştir.

Öngen, Özateş Gelmez ve Hatipoğlu Eren (2017) sosyal hizmet öğrencileriyle 8 hafta boyunca yaptıkları bir diğer çalışmada da öğrencilerin sosyal hizmet değer temelini anlamalarına yönelik bir program uygulamışlardır. Çalışmada öğrencilerin kişisel değerlerini ve değerlendirme biçimlerini keşfetmelerini, sosyal hizmetin geleneksel ve özgürleştirici değerlerini öğrenmelerini, kişisel değerlerinin ve değerlendirme biçimlerinin mesleki uygulamaları üzerindeki olası etkilerini görmelerini amaçlamışlardır. Öğrencilerin değerlendirmeleri sonucunda; atölye çalışmasıyla hedeflenen kazanımlara ulaşıldığı, öğrencilerin sosyal hizmetin değer temelini ilişkin öğrenme süreçlerinin kolaylaştırılarak mesleki değerlerin daha kolay anlaşılmasının sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal hizmet, odağı insan olan ve insanlarla sürekli etkileşim ve iletişim içinde olmayı gerektiren mesleki bir disiplindir. Bu bağlamda sosyal hizmet eğitiminde, sosyal hizmetin mesleki değerlerinin anlaşılması ve uygulamaya aktarılması noktasında yaratıcı dramının yöntem ve tekniklerini kullanmak faydalı olmaktadır. Araştırmalardan hareketle sosyal hizmet eğitiminde uygulanan yaratıcı drama çalışmalarının öğrencilerin sosyal hizmetin beceri ve değer temelini yaşayarak ve öğrenerek deneyimlemelerine olanak sağladığı söylenebilir.

Yaratıcı drama sadece bir disiplin ve sanat olmanın ötesinde, sosyal hizmet uzmanları için aynı zamanda müracaatçı ile kurduğu iletişimde yararlanabileceği bir yöntemdir. Sosyal hizmet uzmanları hem kendilerini rahatça ifade etme noktasında, hem de müracaatçılarının ihtiyaç duydukları alana ilişkin olumlu bir baş etme mekanizması geliştirebilmesi ve bunu içselleştirebilmesi noktasında yaratıcı dramadan faydalanabilmektedir. Kendini tanımak, fark etmek ve o süreci deneyimlemek uzmanın hem kişisel gelişiminde hem de mesleki gelişiminde etkilidir.

Yaratıcı drama sosyal hizmet müracaatçılarının, ihtiyaçlarını ve kendilerini ifade etmelerinin sözsüz bir yoludur (York, t.y.; Akt., Jackson, 2015). Bazen bir şeyleri anlamak ya da anlatmak söz ile yetersiz kalabilmektedir. Hayal dünyası, doğaçlama ve kendiliğindenlik birtakım şeyleri ifade etmekte ve farkındalık oluşturmada etkilidir. Yaratıcı drama sözlü olabileceği gibi aynı zamanda sözsüz iletişimin de bir yoludur. Yaratıcı dramının atölye aşamalarında kullanılan rol oynama-doğaçlama teknikleri katılımcıların başkası gibi düşünebilme ve başkasının yerine geçebilme becerilerini artıracığından sosyal hizmet uzmanlarının alanda uygulama yaparak müracaatçılar ile empati kurabilme beceresine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet öğrencilerinin lisans eğitimleri sırasında aldıkları temel yaratıcı drama eğitimleri onların alanda daha etkili uygulamalar yapmalarına olanak vermektedir. Yaratıcı drama, öğrencilerin toplumsal konularda duyarlılık kazanmalarını ve bu konulara ilişkin farkındalık geliştirmelerini sağlar.

Müracaatçıların biricikliği, sorun ve ihtiyaçlarının farklılaşması nedeniyle her birine farklı müdahaleler gerektirmesi ve sosyal hizmetin insana değer veren bir meslek olmasından hareketle sosyal hizmet öğrencilerine eğitim verilirken yaratıcı dramadan ve yaratıcı drama uygulamaları ile geliştirilen yaratıcılıktan yararlanmak mesleki uygulamalarda oldukça yararlı olacaktır. Yaratıcı drama yöntemi ve tekniklerinin sosyal hizmet eğitimi alan öğrencilere öğretilmesi, öğrenciler mezun olup alana çıktıklarında (sosyal hizmet uzmanı olduklarında), onların problemleri daha iyi tanımlayabilmelerine, beceri ve değer temelinde daha uygun ve iyi müdahale yöntemleri geliştirebilmelerine katkı sağlayacaktır.

Sonuç

Yaratıcı dramanın temel felsefesi ‘yaşa ve öğren’ (live and learn) şeklindedir. Bireylerin bir bilgiyi yalnızca okuyarak öğrenmesindenense yaşayarak, tartışarak, empati kurarak, grup dinamiği içinde öğrenmesi çok daha kalıcı olabilmektedir. Aksi takdirde, sosyal hizmet lisans eğitimi sırasında üst üste yığılan bilgi bir yerden sonra kalıcılığını yitirebilir. Sosyal hizmet mesleği, temelinde daima insanın değerli olduğu bilincini, insanlarla iletişim kurmayı ve insanlara dokunmayı barındırmaktadır. Bu nedenle her daim dinamik ve yaratıcı kalması oldukça önemlidir.

Yaratıcı drama eğitiminin sağladığı katkılarının önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bugün okul öncesinden başlanılarak her yaş grubunda verilmesi gereken yaratıcı drama eğitimi, sosyal hizmet eğitiminde de mutlaka yer almalıdır. Alana çıkacak uzman adaylarının, sosyal hizmet becerilerini geliştirmeleri ve sosyal hizmet değerlerini içselleştirmesi bakımından da yaratıcı drama eğitimi önemli bir yere sahiptir. Böylece yaratıcı drama eğitimi ile iletişim kurma, aktiflik ve yaratıcılık gibi beceriler doğal bir öğrenme ortamında pekiştirilmiş olur.

Yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek için en önemli beceri, insanlarla ilişki kurmak ve onlara danışmanlık vermek olarak tanımlanmaktadır (Zastrow, 2013). Bu becerilerin geliştirilmesinde bir eğitim yöntemi olan yaratıcı drama oldukça önemlidir. Günümüzde sosyal bilimler alanındaki lisans bölümlerinde yaratıcı drama seçmeli ders olarak verilmektedir. Üniversitelerin bazı sosyal hizmet bölümlerinde yaratıcı drama dersi hiç yokken bazılarında ise seçmeli ders şeklindedir. Yaratıcı drama dersi seçmeli ders olarak 2008 yılından beri Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde verilmektedir. Yaratıcı drama diğer üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde de bir ders olarak verilmeli ve ders sonunda beklenen ve istenen kazanımlar doğrudan hedefler konulmalıdır. Ders iki dönem boyunca birbirinin devamı şeklinde olmalı ve dersin ilk döneminde katılımcılar/öğrenciler ile kendilerini tanıma, drama geçmişi oluşturma (iletişim-etkileşim, uyum-güven çalışmaları), sosyal hizmet becerilerini fark etme ve kullanma, sosyal hizmet değerlerini anlama gibi amaçlarla grup çalışmaları yapılmalıdır. Böylece onlara yaratıcı drama sürecini deneyimleme fırsatı da verilmelidir. İkinci döneminde ise yaratıcı drama tekniklerinin alanda nasıl kullanılacağına yönelik, katılımcıların/öğrencilerin daha aktif olduğu çalışmalar yapılmalıdır. Böylece hem sosyal hizmet becerileri kullanılarak pekiştirilmeli, hem de alanda bu becerilerin kullanımı ile ilgili somut örnekler sunulmalıdır.

İlgili alanyazında, yaratıcı drama ve sosyal hizmet ilişkili çalışmaların yok denecek kadar az olduğu fark edilmektedir. Hem öğrencilerde hem uzmanlarda bu konuya ilişkin farkındalığı arttırmak amacıyla yaratıcı dramanın sosyal hizmet eğitimindeki önemi ve yaratıcı dramadan nasıl faydalanılacağı konulu akademik çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 17-29.
- Adıgüzel, Ö. (2017). *Eğitimde yaratıcı drama* (10.bs). Ankara: PegemA Yayınları.
- Afacan, Ö. ve Turan, F. (2012). Fen bilgisi öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin algılarının belirlenmesinde yaratıcı drama yönteminin kullanılması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(2), 211-237.
- Akoğuz, M. (2002). *İletişim becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı dramanın etkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altınova, H. H. ve Gökçeaslan Çiftci, E. (2013). Yaratıcı dramanın kendini tanıma düzeyine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 8(15), 28-47.
- Başbuğ, S. (2006). Yaratıcı dramanın Türkiye'deki öncülerinden "Prof.Dr.İnci San'ın yaratıcı drama anlayışı". *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(2), 111-121.
- Ezer, F. ve Ulukaya, Ü. (2017). Teaching social studies with creative drama method. içinde W. J. Wu, E. Koçoğlu ve Ö. Akman, *New Approaches in Social Studies Education I* (ss. 151-163). ISRES Publishing.
- Freeman, G., Sullivan, K. ve Fulton, R. (2003). Effects of creative drama on self-concept, social skills, and problem behavior. *The Journal of Educational Research*, 96, 131-138.
- Gökçeaslan Çiftçi, E. ve Altınova, H. H. (2017). Sosyal hizmet eğitiminde yaratıcı drama yöntemiyle iletişim becerisi geliştirme: ders uygulaması örneği. *Elementary Education Online*, 16(4), 1384-1394.
- Jackson, K. (2015). Creative arts therapies in social work. *Social Work Today*, 15(3).
- Jackson, N. ve Burgess, H. (2005). *Creativity in social work and social work education*. <http://www.heacademy.ac.uk/creativity.htm> adresinden edinilmiştir.
- Namdar, A. O. ve Çamadan, F. (2016). Yaratıcı drama uygulamalarının öğretmen adaylarının sosyal becerilerine etkisi. *GEFAD/GUJGEF*, 557-575.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Öngen, Ç., Özateş Gelmez, Ö. S. ve Hatipoğlu Eren, B. (2017). Yaratıcı dramanın sosyal hizmet eğitiminde kullanımı: sosyal hizmetin değer temeline ilişkin bir atölye çalışması. *Uluslararası Sosyal Hizmet Kongresi 29-31 Mayıs 2017* içinde (s. 376-377). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve uygulamada sosyal hizmeti anlamak*. (B. Hatipoğlu Eren ve Ö. Cankurtaran Öntaş, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Truell, R. (n.d.). *IFSW Sosyal Hizmet*. (İ. Artan, Ed.). IFSW: <http://ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/> adresinden edinilmiştir.
- Ulubey, Ö. ve Toraman, Ç. (2015). Yaratıcı drama yönteminin akademik başarıya etkisi: bir meta-analiz çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(32), 195-220.
- Üstündağ, T. (1998). Yaratıcı drama eğitim programının öğeleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 22(107), 28-35.
- Yüksel Şahin, F. (1997). Grupla iletişim becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi. 12-19.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş*. (D. B. Çiftci, Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.

